

มาตรฐานวิทยานิพนธ์

ประดิษฐ์ มีสุข*

1. ความหมายและคุณภาพวิทยานิพนธ์

ผู้เขียนขอกำหนดความหมายของวิทยานิพนธ์ คุณภาพวิทยานิพนธ์ มาตรฐานวิทยานิพนธ์และดัชนีบ่งชี้คุณภาพวิทยานิพนธ์ ไว้ดังต่อไปนี้

1.1 วิทยานิพนธ์

“วิทยานิพนธ์” หมายถึง บทนิพนธ์ที่นิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาเรียบเรียงขึ้นจากการวิจัยเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรระดับมหาบัณฑิตหรือดุษฎีบัณฑิต

1.2 คุณภาพวิทยานิพนธ์

“คุณภาพวิทยานิพนธ์” หมายถึง คุณภาพตามมาตรฐานวิทยานิพนธ์

1.3 มาตรฐานวิทยานิพนธ์

“มาตรฐานวิทยานิพนธ์” หมายถึง ข้อกำหนดที่ใช้เป็นหลักประกันคุณภาพ (ขั้นต่ำ) ของวิทยานิพนธ์ โดยจำแนกตามมาตรฐานทางวิชาการและมาตรฐานการดำเนินการดังนี้

1.3.1 มาตรฐานทางวิชาการ เป็นมาตรฐานทางด้านองค์ความรู้ โดยการทำวิจัยนั้นจะต้องสร้างพัฒนา หรือค้นพบองค์ความรู้ใหม่ ในศาสตร์ของสาขาวิชานั้นๆ ทั้งนี้องค์ความรู้ดังกล่าวตลอดจนระเบียบวิธีวิจัยควรมีความเป็นสากล หรือเป็นที่ยอมรับในระดับสากล และเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการและ/หรือต่อสังคม

1.3.2 มาตรฐานการดำเนินการ เป็นมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการวิจัยเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาขีดความสามารถของนิสิตนักศึกษา โดยมีกรอบมาตรฐาน 2 ประการ

1.3.2.1 โครงสร้างพื้นฐานของการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วยจำนวนหน่วยกิตวิทยานิพนธ์ ระยะเวลาในการดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ คุณสมบัติและความสามารถในการทำวิจัยของนิสิตนักศึกษา ความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ ของอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และแหล่งสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์

1.3.2.2 ขั้นตอนการจัดทำวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย การกำหนดหัวข้อวิทยานิพนธ์ การจัดทำโครงร่างหรือเค้าโครงวิทยานิพนธ์ การดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ การสอบป้องกันหรือสอบปากเปล่าวิทยานิพนธ์ และการดำเนินการอนุมัติหรือการรับรองผลวิทยานิพนธ์

1.4 ดัชนีบ่งชี้คุณภาพวิทยานิพนธ์

“ดัชนีบ่งชี้คุณภาพวิทยานิพนธ์” หมายถึง สิ่งที่ใช้บ่งชี้หรือบอกคุณลักษณะการดำเนินการด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นหลักในการควบคุม ตรวจสอบ และประเมินผล คุณภาพวิทยานิพนธ์ของสถาบันอุดมศึกษานั้น

2. เกณฑ์มาตรฐานวิทยานิพนธ์

ข้อกำหนดโดยรวมที่ใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำของวิทยานิพนธ์ มีดังต่อไปนี้

2.1 ข้อกำหนดเกี่ยวกับมาตรฐานทางวิชาการ

ซึ่งเป็นมาตรฐานด้านองค์ความรู้ มีข้อกำหนดดังนี้

- 2.1.1 มีความสอดคล้องกับสาขาวิชานั้น ๆ
- 2.1.2 มีความถูกต้องสมบูรณ์ในการตอบปัญหาหรือแก้ปัญหา
- 2.1.3 มีคุณค่าต่อการพัฒนาศาสตร์ในสาขาวิชานั้น ๆ
- 2.1.4 มีประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมทั้งทางตรงและทางอ้อม
- 2.1.5 มีความทันสมัย
- 2.1.6 ความเป็นสากลหรือได้รับการยอมรับในระดับสากล

2.2 ข้อกำหนดเกี่ยวกับมาตรฐานการดำเนินการ

ซึ่งเป็นมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการวิจัยเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาขีดความสามารถของนิสิตนักศึกษา มีข้อกำหนดดังนี้

2.2.1 ข้อกำหนดของการดำเนินการ จำแนกเป็น

2.2.1.1 วิธีการแสวงหาความรู้ มีความสมเหตุสมผล เที่ยงตรง เชื่อถือได้ และเป็นที่ยอมรับในความเป็นศาสตร์ของข้อค้นพบ ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามระเบียบวิธีของสาขาวิชานั้น ๆ

2.2.1.2 มีการกำหนดขั้นตอนในการทำวิทยานิพนธ์อย่างชัดเจนและเหมาะสม มีระบบของการทำงานร่วมระหว่างนิสิตนักศึกษา อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ภาควิชา คณะวิชา และบัณฑิตวิทยาลัย มีรูปแบบการรายงานความก้าวหน้า การทำวิทยานิพนธ์ที่ชัดเจนตามเวลาที่เหมาะสม

2.2.2 ข้อกำหนดเกี่ยวกับมาตรฐานในการบริหารจัดการการทำวิทยานิพนธ์ จำแนกข้อกำหนดออกเป็นระดับของหน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องดังนี้

2.2.2.1 ระดับมหาวิทยาลัย มีนโยบายให้ความสำคัญต่อการทำวิทยานิพนธ์ โดยจัดบรรยากาศทางวิชาการที่เอื้อต่อการทำวิทยานิพนธ์ จัดทรัพยากรสนับสนุนตามความเหมาะสม

2.2.2.2 ระดับคณะวิชา/บัณฑิตวิทยาลัย มีระบบกำกับ ตรวจสอบ และประเมินผล การดำเนินการทำวิทยานิพนธ์อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.2.3 ระดับภาควิชา/คณะกรรมการบริหารหลักสูตร มีฐานข้อมูลที่เป็นต่อการทำวิทยานิพนธ์ที่ทันสมัย มีระบบควบคุมการทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตนักศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการดำเนินการ

2.2.2.4 ระดับนิสิตนักศึกษา มีการวางแผนและเตรียมความพร้อมในการทำวิทยานิพนธ์และสามารถนำประสบการณ์วิจัยไปใช้ประโยชน์ได้

3. ดัชนีบ่งชี้คุณภาพวิทยานิพนธ์

จากเนื้อหาในข้อที่ 1 และ 2 เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการสร้างกรอบและข้อกำหนดเกี่ยวกับมาตรฐานวิทยานิพนธ์ เป็นรากฐานที่สำคัญของการกำหนดแนวทางการประกันคุณภาพวิทยานิพนธ์ที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในเชิงระบบ เพื่อเป็นหลักประกันว่าการดำเนินการของแต่ละมหาวิทยาลัยที่เป็นไปตามข้อกำหนดอัน

เป็นมาตรฐานขั้นต่ำของมาตรฐานวิทยานิพนธ์นั้นจะส่งเสริมให้วิทยานิพนธ์ของนิสิตนักศึกษาเป็นวิทยานิพนธ์ที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน ทั้งที่เป็นมาตรฐานทางวิชาการและมาตรฐานการดำเนินการ อย่างไรก็ตามในเรื่องของการประกันคุณภาพจำเป็นต้องมีการประเมินการประกันคุณภาพอย่างเป็นระบบ จึงกำหนดกรอบของดัชนีประกันคุณภาพวิทยานิพนธ์โดยทั่วไป จำแนกดัชนีออกเป็น 4 กลุ่ม คือ ดัชนีเชิงบริบท ดัชนีเชิงปัจจัยป้อน ดัชนีเชิงกระบวนการ และดัชนีเชิงผลผลิตและผลลัพธ์ ตามกรอบดัชนีคุณภาพวิทยานิพนธ์ ดังนี้

กรอบดัชนีคุณภาพวิทยานิพนธ์

3.1 ดัชนีเชิงบริบท

3.1.1 มีการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำเป็นที่ยอมรับได้

3.1.2 มีการกำหนดขั้นตอนการทำวิทยานิพนธ์อย่างเป็นระบบ รวมถึงการกำหนดบทบาทของนิสิตนักศึกษาและบุคคลที่เกี่ยวข้อง (อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ กรรมการประจำสาขาวิชา กรรมการประจำคณะ กรรมการประจําบัณฑิตวิทยาลัย ฯลฯ) ในแต่ละขั้นตอนอย่างชัดเจน

3.1.3 มีระบบการตรวจสอบการดำเนินการทุกขั้นตอน

3.2 ดัชนีเชิงปัจจัยป้อน

มีการตรวจสอบคุณสมบัติและความพร้อมของการจัดการด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

3.2.1 ระดับคณะวิชา/มหาวิทยาลัย

3.2.1.1 การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม

3.2.1.2 การอำนวยความสะดวก

3.2.1.3 การจัดสื่อเทคโนโลยี

3.2.2 ระดับภาควิชา/คณะกรรมการบริหารหลักสูตร

3.2.2.1 โครงสร้างหลักสูตร

3.2.2.2 ระบบการเรียนการสอน

3.2.2.3 ระบบการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์

3.2.2.4 ระบบการประเมิน

3.2.3 ระดับนิสิตนักศึกษา

3.2.3.1 ความสามารถในการเชิงสื่อสาร

3.2.3.2 ความรู้ความสามารถในสาขาวิชา

3.2.3.3 ความรู้ความสามารถในการวิจัย

3.2.3.4 ความรู้ความสามารถในการแสวงหาความรู้

3.3 ดัชนีเชิงกระบวนการ

มีการตรวจสอบระบบการบริหารจัดการของแต่ละสาขาวิชาในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.3.1 ด้านการจัดเตรียมและพัฒนาปัจจัยป้อน(นิสิตนักศึกษา อาจารย์ และมหาวิทยาลัย)

3.3.2 ด้านการเรียนรู้ และกระบวนการแสวงหาความรู้

3.3.3 ด้านงบประมาณ ระบบการสนับสนุนและอำนวยความสะดวก

3.3.4 ด้านแรงจูงใจของนิสิตนักศึกษาและอาจารย์

3.4 ดัชนีเชิงผลผลิตและผลลัพธ์

มีการตรวจสอบการยอมรับคุณภาพของวิทยานิพนธ์ (ผลผลิต) และผลการนำวิทยานิพนธ์ไปใช้ประโยชน์ (ผลลัพธ์) ดังนี้

3.4.1 คุณภาพของวิทยานิพนธ์เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานวิทยานิพนธ์ ทั้งตามมาตรฐานทางวิชาการ และมาตรฐานดำเนินการ

3.4.2 ระดับของการนำผลการวิจัยจากวิทยานิพนธ์ไปใช้ประโยชน์

4. เกณฑ์การประเมินคุณภาพวิทยานิพนธ์

ดัชนีบ่งชี้คุณภาพเกี่ยวกับวิทยานิพนธ์ ที่สำคัญ ได้แก่ ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ คุณวุฒิของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ สัดส่วนของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ต่อนิสิตในปีที่ประเมิน กระบวนการสอบวิทยานิพนธ์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ร้อยละของวิทยานิพนธ์ที่ได้รับการตีพิมพ์ในระยะเวลา 3 ปีล่าสุด ซึ่งอาจกำหนดเกณฑ์การประเมินตามดัชนีเป็น 5 ระดับ ดังนี้ (ค่าเฉลี่ยระดับชั้นต้องไม่ต่ำกว่า 3.00)

A	หมายถึง	ดีเยี่ยม	เท่ากับระดับชั้น 5.00
B	หมายถึง	ดีมาก	เท่ากับระดับชั้น 4.00
C	หมายถึง	ดีพอใช้	เท่ากับระดับชั้น 3.00
D	หมายถึง	ต้องปรับปรุง	เท่ากับระดับชั้น 2.00
E	หมายถึง	ตก	เท่ากับระดับชั้น 1.00

ตารางแสดงเกณฑ์การประเมินดัชนีบ่งชี้คุณภาพเกี่ยวกับวิทยานิพนธ์

ดัชนีบ่งชี้คุณภาพ	ระดับการประเมิน				
	A (ดีเยี่ยม)	B (ดีมาก)	C (ดีพอใช้)	D (ต้องปรับปรุง)	E (ตก)
1. ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ศ. หรือผู้ เชี่ยวชาญ พิเศษ	ศ.และ รศ. หรือผู้ เชี่ยวชาญ	รศ. หรือผู้ เชี่ยวชาญ	รศ. และ ผศ. หรือผู้ ชำนาญการ	ผศ. และ อ.
2. คุณวุฒิของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ปริญญา เอก	ปริญญา เอก และ ป.บัณฑิต ชั้นสูง	ปริญญา เอก และ ปริญญาโท	ปริญญาโท	-
3. สัดส่วนของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ต่อนิสิต ในปีประเมิน	5	6	8	10	มากกว่า 10
4. กระบวนการสอบวิทยานิพนธ์	แบบเปิด โดยประ กาศทั่วไป หรือในสาขา วิชาที่ เกี่ยวข้อง	แบบเปิด โดยประ กาศภายใน ภาควิชา หรือสาขา วิชา	แบบเปิด โดยประ กาศภายใน ภาควิชา หรือสาขา วิชา	แบบปิด	-

ตารางแสดงเกณฑ์การประเมินดัชนีบ่งชี้คุณภาพเกี่ยวกับวิทยานิพนธ์ (ต่อ)

ดัชนีบ่งชี้คุณภาพ	ระดับการประเมิน				
	A (ดีเยี่ยม)	B (ดีมาก)	C (ดีพอใช้)	D (ต้องปรับปรุง)	E (ตก)
5. กรรมการสอบวิทยานิพนธ์	มี กรรมการ สอบจาก ภายนอก มหาวิทยาลัย และ กรรมการ ภายใน	มี กรรมการ สอบจาก ภายนอก สาขาวิชา ในมหา วิทยาลัย และ กรรมการ ภายใน สาขาวิชา	มี กรรมการ สอบเฉพาะ ภายใน สาขาวิชา และนอก สาขาวิชา บางครั้ง	-	-
6. ร้อยละของวิทยานิพนธ์ที่ได้รับการตีพิมพ์ในระยะเวลา 3 ปีล่าสุด	มากกว่า หรือ เท่ากับ 80	มากกว่า หรือ เท่ากับ 60	มากกว่า หรือ เท่ากับ 40	มากกว่า หรือ เท่ากับ 20	น้อยกว่า 20

5. บทสรุป

มาตรฐานวิทยานิพนธ์ มีทั้งมาตรฐานทางวิชาการและมาตรฐานการดำเนินการ มาตรฐานการดำเนิน ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานของการดำเนินการวิจัย และขั้นตอนการจัดทำวิทยานิพนธ์

เกณฑ์มาตรฐานวิทยานิพนธ์ จำแนกเป็นข้อกำหนดมาตรฐานทางวิชาการหรือมาตรฐานองค์ความรู้ ข้อกำหนดเกี่ยวกับมาตรฐานการดำเนินการในระดับ มหาวิทยาลัย ระดับคณะวิชา/บัณฑิตวิทยาลัย ระดับภาควิชา และระดับนิสิตนักศึกษา

ดัชนีบ่งชี้คุณภาพวิทยานิพนธ์ จำแนกเป็นดัชนีเชิงบริบท ดัชนีเชิงปัจจัยป้อน ดัชนีเชิงกระบวนการ และ ดัชนีเชิงผลผลิตและผลลัพธ์ ดัชนีที่สำคัญ ได้แก่ ตำแหน่งทางวิชาการและประสบการณ์ของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ คุณวุฒิของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ จำนวนการเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ กระบวนการสอบวิทยานิพนธ์ และ ร้อยละของวิทยานิพนธ์ที่ตีพิมพ์ โดยกำหนดเกณฑ์การประเมินให้เหมาะสมตามมาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา ของทบวงมหาวิทยาลัย พ.ศ.2542

โดยสรุป มาตรฐานวิทยานิพนธ์ เป็นมาตรฐานสำคัญของการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งมุ่งปลูกฝัง พฤติกรรมผู้เรียนให้เป็นนักวิชาการและนักวิชาชีพ ที่มีจริยธรรม ใฝ่รู้ สามารถสร้างงานได้อย่างต่อเนื่อง สามารถ สื่อสารได้อย่างเหมาะสม และสามารถวิจารณ์บนพื้นฐานวิชาการได้อย่างมีเหตุผล